

Täysistunto

Keskiviikko 30.5.2018 klo 14.00—17.08

9. Lakialoite laiksi pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 19/2018 vp Kari Kulmala sin

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

16.59 **Kari Kulmala sin** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pakkokeinolain 10 luvun 55 §:n perusteella ylimääräiseksi tiedoksi määritellään pykälässä erikseen mainittujen salaisten pakkokeinoiden tuottama perusterikokseen liittymätön tieto. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä, jonka 2 momentissa on luettelo 14 rikoksesta, joiden selvittämisessä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää. Tällöin edellytyksenä on myös, että käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Luettelosta puuttuu huumausainerikos, joka kuitenkin täyttää ne vaatimukset, jotka luettelossa mainituille rikoksille on lainvalmistelussa asetettu. Tämä ilmeinen puute aiheuttaa ongelmia etenkin yhteiskunnan turvallisuuden kannalta, koska puute hankaloittaa merkittävästi huumausainerikollisuuden torjumista ja rikosvastuun toteutumista. Siten oikeustilan muuttaminen olisi tärkeää myös kansalaisten oikeustajun ja oikeusjärjestelmän uskotavuuden kannalta.

Esitutkintaviranomaisten käytössä olevat salaiset pakkokeinot tuottavat usein sivutuotteenaan tietoa, joka on merkityksellistä jonkin toisen rikoksen selvittämisen kannalta. On tavanomaista, että tällainen tieto koskee sellaista rikosta, josta esitutkintaviranomaisella ei ole ollut aiempaa tietoa. Aiemmin oikeuskäytäntö Suomessa on hyväksynyt ylimääräisen tiedon hyödyntämisen laajasti. Vuoden 2014 pakkokeinolakiuudistuksen myötä esitutkintaviranomaisten mahdollisuuksia käyttää ylimääräistä tietoa rikoksen selvittämisessä rajoitettiin merkittävästi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö edellyttää salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn riittävää ennakoitavuutta sekä perusoikeusrajoitusten täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Sen sijaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ota kantaa siihen, millaisia todisteita oikeudenkäynnissä voidaan ottaa vastaan, joten tämä on päätettävissä kansallisesti.

Hyödyntämisrajoitteet ovat radikaali muutos oikeusjärjestelmässämme hyväksytyyn vapaan todistelun ja todistusharkinnan periaatteeseen. Hyödyntämisrajoitteet heikentävät esitutkintaviranomaisten mahdollisuuksia paljastaa piilorikollisuutta, antaa oikeusturvaa rikoksen uhrille ja ylläpitää yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta. Hyödyntämisrajoitteet

Pöytäkirjan asiakohta PTK 58/2018 vp

koituvat lopulta rikoksentehtäjän eduksi, koska tuomioistuin ei voi ottaa todisteita vastaan aiempaan tapaan.

Voimassa olevan pakkokeinolain 10 luvun 55 §:n mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu. Pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saadaan käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. Ylimääräistä tietoa saadaan käyttää rikoksen selvittämisessä mainitun pykälän 2 momentin mukaan myös rikoksissa, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Tämän lisäksi 2 momentissa on luettelo rikoksista, joiden selvittämisessä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää.

Voimassa olevasta ylimääräisen tiedon käyttämisestä koskevasta sääntelystä aiheutuvia ongelmia huumausainerikostutkinnassa on syytä konkretisoida esimerkillä.

Tilanne on tyypillisesti sellainen, että poliisi kohdistaa telekuuntelua A:han, jota epäillään törkeästä huumausainerikoksesta. A myy huumausainetta B:lle ja C:lle, mikä ilmenee myös telekuuntelussa. Telekuuntelutallenteiden ja muun esitutkinnassa selvitetyn perusteella on syytä epäillä, että A:n osalta törkeän huumausainerikoksen tunnusmerkistö täyttyy. Sen sijaan B:n ja C:n osalta poliisin hankkiman selvityksen perusteella heitä on syytä epäillä ainoastaan huumausainerikoksesta. Poliisi ottaa kiinni kolmikon.

Oletetaan, että poliisi saa takavarikoitua jokaiselta kolmelta epäillyltä amfetamiinia, jonka voidaan todeta olevan samaa erää. Törkeästä huumausainerikoksesta epäillyn A:n kohdalla on selvää, että telekuuntelutallenteita voidaan hyödyntää näyttönä häntä vastaan törkeän huumausainerikoksen tutkinnassa. Huumausainerikoksista epäiltyjen B:n ja C:n osalta tilanne on tulkinnanvaraisempi. Voidaanko A:ta koskevan törkeän huumausainerikoksen tutkinnassa hankittuja telekuuntelutallenteita käyttää heidän kuulusteluissaan? Mikäli B:n ja C:n on syytä epäillä osallistuneen omalla toiminnallaan A:n amfetamiinin leviytykseen, olisi perusteltua epäillä B:n ja C:n syyllistyneen avunantoon A:n tekemässä törkeässä huumausainerikoksessa. Tällöin telekuuntelutallenteet ovat kuulusteluissa käytettävissä näyttönä koko kolmikkoon vastaan, koska kysymys on peruserikoksena olevan törkeän huumausainerikoksen selvittämisestä eikä kyse siten ole pakkokeinolain 10 luvun 55 §:n mukaisesta ylimääräisestä tiedosta.

Tilanne on epäselvä silloin, kun B:tä ja C:tä ei ole syytä epäillä avunannosta törkeään huumausainerikokseen, vaan kummankin osalta on syytä epäillä syyllistymistä huumausainerikokseen. Huumausainerikoksen osalta eivät täyty pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n edellytykset ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen selvittämisessä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei telekuuntelutallenteita voida käyttää näyttönä B:tä ja C:tä vastaan huumausainerikosten selvittämisessä. Kaikista ongelmallisin tilanne on siinä tapauksessa, jos esimerkiksi A:n ja B:n välisen puhelun sisältämästä yhdestä lauseesta paljastuu asia, joka selkeästi puhuu B:n syyttömyydestä huumausainerikokseen mutta toisaalta on samalla A:n ja C:n syyllisyyttä tukeva seikka. Tätä toisen syyttömyydestä mutta samalla toisten syyllisyydestä puhuvan lauseen sisältöä ei siis ole käytännössä mahdollista pilkkoa osiin.

Edellä kuvattu esimerkki selventää, millaisia ongelmia ja tulkinnanvaraisia tilanteita huumausainerikoksen puuttuminen pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentissa olevasta luettelosta aiheuttaa käytännössä tällä hetkellä huumausainerikostutkinnassa Suomessa. Huumausainerikoksen lisäämisellä kyseiseen luetteloon olisi merkittävä vaikutus etenkin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 58/2018 vp

telekuuntelun tuottaman materiaalin hyödyntämisessä. Tämä ilmeinen lainsäädännöllinen puute vähentää merkittävästi huumausainerikostorjunnan tehokkuutta ja oikeusjärjestelmän uskottavuutta.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotan, että eduskunta hyväksyy lakiehdotuksen, jossa pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momenttiin sellaisena kuin se on laissa 1146/2013 lisätään uusi 7 kohta, huumausainerikos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.